

Skolverket – Hållbar utveckling i förskolan

Speaker 1 [00:00:00] Det här är en podcast från Skolverket.

Programledare Erik Klarén [00:00:13] När man pratar om hållbar utveckling brukar man dela in de i dimensionerna social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Men hur kan det konkretiseras i arbetet med barnen i förskolan? I den här podden kommer jag, Erik Klarén, att föra ett samtal med två förskollärare och en forskare. Så välkomna hit, Silvia Wiklund och Karin Gjerstad, båda förskollärare vid Hindrikshedens förskola i Mora. Och välkommen också Farhana Borg som är lektor i pedagogiskt arbete vid Högskolan i Dalarna och som forskar och undervisar kring hållbarhet och leder forskningsprojekt om hållbarhet i förskolan.

Farhana Borg [00:00:53] Tack så mycket.

Programledare Erik Klarén [00:00:55] Ni har ju också jobbat tillsammans i ett projekt där Mora kommun deltog? Ja, till att börja med Silvia och Karin. Ni har ju många års erfarenhet av arbete med hållbarhetsfrågor. Hur märks det när man kommer in på er förskola att ni arbetar med hållbar utveckling?

Silvia Wiklund [00:01:12] Ja, det första man ser när man kommer till vår förskola, det är den gröna flaggan, en miljö-utmärkelse från Håll Sverige Rent som visar över förskolegården. Dokumentation från aktuella teman på väggarna, både inomhus och utomhus, och vi har alltid ett arbete med hållbar utveckling på gång. Höstterminen brukar alltid börja med ett värdegrundsarbete. Ett kompis tema, vilket är den sociala aspekten inom hållbar utveckling. Och där samlar vi dokumentationen av grupparbete på en dokumentationsvägg inne på avdelningen och där sitter den faktiskt kvar sedan under hela läsåret för att vi lätt ska kunna gå tillbaka till det vi kom överens om. Sen har vi dokumentation av grön flagg-råd. Det är ett råd vi har en gång i månaden ungefär, där barnen diskuterar aktuella frågor och fattar beslut. Den sitter även nu på väggen, oftast i hallen, så att föräldrarna kan lätt ta del av det. Och så finns det planscher med de globala målen väl synliga för att få återkoppla vårt arbete mot dem. Ute kan det till exempel vara när vi jobbade med vattnets kretslopp och barnen byggt hela kretsloppet från hur vattnet tar sig från Siljan via vattenverket, vattentornet till förskolans toalett och sedan därifrån tillbaka via reningsverket till Siljan, och det byggde de med toapappersrullar och kartonger.

Programledare Erik Klarén [00:02:50] Det låter som att man ser väldigt väl. Du nämnde ju Grön Flagg här i början som är en miljöcertifiering. Jag ska nämna det också, att det finns flera vägar till certifiering inom miljöområdet. Skolverket har till exempel också en utmärkelse för hållbar utveckling. Och Karin då, hur ser det ut för de yngre barnen? Hur ser man på deras avdelning?

Karin Gjerstad [00:03:13] Ja, för de yngre barnen så syns det väldigt tydligt vad vi arbetar med och vi skapar läromiljöer utifrån aktuellt tema. Och rent konkret så kan det vara någonting som vi har tillverkat av återvinningsmaterial, till exempel en pantstation av kartong för flaskor och burkar. Och vi pratar med barnen om att man kan få pengar när man panta burkar och att det är bra för miljön att panta. Vi såg också att barnen visade intresse för skåpbilen som åkte utanför förskolan, så då byggde vi en sopbil med en gammal hylla som vi satte ratt på, då kunde de leka att de körde runt och hämtade skräp. Ett annat tema så kan ju barnen möta ett hav projiceras på

tyg och i havet finns bilder på fiskar som är ledsna för att det finns skräp i vattnet och barnen får då plocka upp skräpet så att fiskarna ska bli glada igen. Och i och med det här då så får ju barnen möjlighet att leka in sin kunskap och återuppleva det som de har upplevt under planerad undervisning, där vi till exempel pratat om nedskräpning. Men det är hela tiden upplevelsen i fokus.

Programledare Erik Klarén [00:04:18] Tack så mycket Karin. Vi ska prata mer om hur det ser ut hos er och hur ni arbetar lite senare och även komma in på de här dimensionerna för Farhana du har ju skrivit en avhandling om barns kunskap och agerande när det gäller hållbarhet. Varför är det viktigt att arbeta med hållbarhetsfrågor i förskolan tycker du?

Farhana Borg [00:04:36] Det är väldigt viktigt att barn deltar aktivt i olika aktiviteter för att vad barn lär sig när de är små sitter i ryggmärgen när de blir äldre. Barn som är framtida globala medborgare kommer att påverkas både fysiskt och socialt. Genom ökad trafik, klimatförändringar och förlust av gröna områden.

Programledare Erik Klarén [00:05:08] I arbetet med en avhandling från 2017 så intervjuade och observerade du ett 50-tal fem och sexåringar på tolv olika förskolor om deras tankar och färdigheter i social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Vad fick du syn på då?

Farhana Borg [00:05:25] Ja, det var intressant. Min studie har visat att förskolan och föräldrar spelar en viktig roll i barns små barns eller lärande för hållbarheten. När pedagoger kombinerar diskussioner med praktiskt arbete och i förskolans undervisning för hållbarheten är det lättare för barnen att lära sig ämnet. Resultaten också visade att många barn har kunskap om kompostering och återvinning. De känner till hur olika transport sett kan påverka miljön och hur bilarnas avgaser kan göra människor, djur och växter sjuka. Och jag har också sett i min studie att när pedagoger kombinerar diskussioner med praktiskt arbete i förskolans undervisning om hållbarhet är det lättare för barn att ta till sig ämnet och därför det är mycket viktigt att barn deltar aktivt i olika aktiviteter.

Programledare Erik Klarén [00:06:37] Men varför är det viktigt då?

Farhana Borg [00:06:40] Ja, vi har sett ett tydligt samband mellan barns lärande av hållbarhet och förskollärares pedagogiska praktiker. Vi har sett att barn som ges möjlighet att vara delaktig i hållbarhetsaktiviteter i förskolan blir mer engagerade i det praktiska arbetet med hållbarhet. Föräldrar och förskollärare som engagerar barn i praktiska uppgifter, som sopsortering. Då klarar barnen sådana uppgifter bättre än andra barn.

Programledare Erik Klarén [00:07:23] Vad har samarbetet mellan förskolan och högskolan lett till? Karin.

Karin Gjerstad [00:07:27] Ja medvetenheten kring hållbar utveckling har ökat hos förskolans pedagoger i kommunen och sedan så har vi också haft möjligheten att sprida arbetet med hållbar utveckling i kommunen under en föreläsning. Och jag tycker att samarbetet har varit väldigt lärorikt

Programledare Erik Klarén [00:07:47] Och för högskolans del då, Farhana.

Farhana Borg [00:07:51] Samarbetet mellan högskolan och förskolan har lett till ökad medvetenhet, som Karin har sagt, och kunskap om hållbarhet från ett holistiskt perspektiv, alltså en helhetsbild bland förskolepedagoger och projektet har också lett till en förståelse för vad vi på högskolan kan göra för att stödja förskolor pedagoger i deras arbete med hållbarhet.

Programledare Erik Klarén [00:08:22] Det finns ju tre dimensioner av hållbar utveckling social, ekonomisk och miljömässig. Kan du berätta lite kort om vad de här tre olika dimensionerna handlar om?

Farhana Borg [00:08:33] Ja, den sociala dimensionen handlar om bland annat mänskliga rättigheter, jämlikhet, jämställdhet, hälsa och kulturell mångfald och sambanden mellan det lokala och det globala. Den ekonomiska dimensionen handlar om hållbar produktion och konsumtionsmönster, fattigdomsminskning, resursfördelning och energianvändning. När vi pratade om den miljömässiga dimensionen, fokuserar vi på frågor relaterade till natur, djur, biologisk mångfald, klimatförändringar, förståelse för människans beroende och sammanläggning med naturen.

Programledare Erik Klarén [00:09:28] Det här är ju egentligen otroligt brett.

Farhana Borg [00:09:30] Ja, det är faktiskt det. Vi behöver också komma ihåg att alla de tre dimensionerna alltid hänger ihop med varandra, och i förskolans undervisning behöver vi utgå ifrån ett helhetsperspektiv som tar upp de alla tre dimensionerna menar jag så den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga dimensionen av hållbarhet. Många frågor sträcker sig över mer än en dimension.

Programledare Erik Klarén [00:10:03] Vilken bild har du av hur förskolorna i sitt arbete får med alla de här tre dimensionerna?

Farhana Borg [00:10:08] Studier har visat att de flesta pedagoger i förskolan förskolans verksamheter har inte fått tillräckligt mycket utbildning eller fortbildning kring undervisning för hållbarhet, och därför ser de hållbarhet som en del av miljöundervisning och många pedagoger tror att de kräver extra tid att arbeta med hållbarhetsfrågor, mest när det gäller att integrera ekonomiska och sociala dimensioner ibland jag har sett arbetande förskollärare med olika teman, men de är inte alltid så medvetna om eller reflekterande över att detta utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Och när förskollärare fick fortbildning om hållbarhet och fick se de ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekterna fick de en aha-upplevelse. De kunde se hur mycket de redan integrera hållbarhet i sitt arbete, vilket de inte hade tänkt på förut. Då fick de en aha-upplevelse

Programledare Erik Klarén [00:11:28] Om man nu vill komma i gång med att arbeta med hållbar utveckling i förskolan. Vilka råd skulle du vilja ge Silvia?

Silvia Wiklund [00:11:38] Ja, först och främst är ju att arbeta efter läroplanen, det innebär ju att man arbetar med hållbar utveckling. Det gäller ju bara att bli medveten om vad hållbar utveckling är. Diskutera gärna i arbetslaget. Vad är hållbar utveckling för mig och börja med något enkelt som du och barnen är intresserade av. Och utgå från ett tema och sätt på dig de där hållbarhetsglasögonen och sätt ord på det ni gör och varför det bidrar till hållbar utveckling. Det kan ju till exempel vara att ni vill undersöka vilka djur som finns på förskolans gård, och då säger

vi att ni hitta ett bi och då funderar ni vad behöver det här biet för att må bra? Hur de lever, vilken mat det behöver, vilka fiender det finns på platsen. Och så hjälper ni biet med genom att bygga bi hotell och så blommor. Och då har ni ju jobbat med både den ekologiska och den sociala aspekten inom hållbar utveckling. Och så kan ni fundera vidare kring vilka ekosystem känns det att biet bidrar med och då ger den mat form av honung och pollinerar den blommorna, och då jobbar ni med den ekonomiska aspekten.

Farhana Borg [00:13:05] Jag skulle vilja lägga till en sak på vad Silvia har sagt. Att arbeta med hållbar utveckling i förskolan är inte längre bara ett val. Snarare är det något som man måste göra

Programledare Erik Klarén [00:13:22] Just det.

Farhana Borg [00:13:23] Ett exempel på hur man kan komma igång är att göra som i en förskola. Där har pedagoger tillsammans med barnen skapat en låtsas affär där det finns mat, godis, kläder, mediciner, secondhand saker eller grejer. I affären finns en kassa med låtsas pengar. Några barn säljer saker, några barn köper grejer med låtsas pengar och hela leken handlar om hur man ska använda pengar på ett medvetet sätt. Och vad händer när pengarna tar slut? Det var ett nytt sätt att integrera ekonomisk hållbarhet i barnens lek i förskolan. Jag tyckte det var mycket spännande också.

Programledare Erik Klarén [00:14:22] Det låter väldigt spännande. Silvia, du arbetar med de äldsta barnen på förskolan, de som är fyra till fem år och Karin, du jobbar med de lite yngre barnen ett till tre år. Och vi hörde i början hur det ser ut och sen när man kommer till er och så där. Men hur arbetar ni för att göra barnen medvetna om hållbar utveckling, Karin?

Karin Gjerstad [00:14:42] Det handlar främst om att väcka deras nyfikenhet genom upplevelser i specifika miljöer och använda sig av olika uttrycksformer och konkreta föremål. Jag tycker att det är viktigt att låta barnen få förundras och ge dem en upplevelse av vad temat handlar om och tydliga läromiljöer som speglar aktuella teman med konkret material och använda digitala miljöer för att uppleva med alla sinnen. Och sen använder vi oss av drama och dokumentation som barnen kan gå tillbaka till, titta på bilder på väggarna och så vidare.

Programledare Erik Klarén [00:15:20] Vad kan det vara för drama?

Karin Gjerstad [00:15:22] Ja att man leker in kunskap med hur det ser ut när en mask som kryper i landet och kopplat till olika lekar och sånger och så där tänker jag. Och sedan har vi använt oss av den här sopstationen, återvinning av pant till exempel, och sedan ett kvitto på arbetet med hållbar utveckling är ju när vi ser att 1 åringar går och lägger förpackningar i rätt kärl, och att redan tidigt gör det här som något naturligt är ju en viktig del av hållbarhetsarbete.

Programledare Erik Klarén [00:15:54] Och Sylvia, hur arbetar ni med de lite äldre barnen för att göra dem medvetna om hållbar utveckling?

Silvia Wiklund [00:16:00] Vi delar mycket in barnen i mindre grupper där ämnet är anpassat till barnets nivå, och då är det ju också lättare att fånga upp vad det enskilda barnet hade tagit till sig. Det är mycket temaarbeten och konkret material, gruppdiskussioner där barnen funderar kring till exempel en bild eller en berättelse, en teater och då dokumenterar barnen sitt arbete

genom att rita, fotografera eller att en pedagog skriva ner deras tankar. Sen tycker vi också det är väldigt viktigt att lyfta det enskilda barnet när det bidrar i sina handlingar till hållbar utveckling.

Programledare Erik Klarén [00:16:38] Har du några exempel?

Silvia Wiklund [00:16:39] Jag till exempel när vi jobbade med rent vatten. Då kom vi fram till att allt levande är beroende av vatten och vi lärde oss om djur och växter. Och det var ju den ekologiska aspekten, och med den ekonomiska aspekten jobbade vi genom att göra olika experiment där vi renade vatten och vi tittade på film om reningsverket. Och så kom vi fram till att det faktiskt kostar att rena vatten och att rent vatten är en dyrbar resurs. Och detta ledde sedan till att barnen bestämde sig för att stänga av kranen med den som tvättade händerna och de ville återanvända vattnet som var över från lunchen för att vattna blommorna. Den sociala aspekten kom in genom att vi visade hänsyn till fiskarna genom att inte smutsa ner, och hela det temat utmynnade i ett pirattema som vi avslutade med dramalek. Och det var så att barnen var inbjudna på fest hos sjöjungfrun Ariel som var ledsen över att havet var så smutsigt och att de fick i uppdrag att hitta lösningar för problemet. Och då funderade de återigen i mindre grupper och ritade sina tankar och dokumenterade och redovisade sina lösningar för varandra i stor grupp på en stor bildskärm och sedan satt de i gång och renade vattnet. Och sen blev det en stor fest, och det som imponerade mest på mig i det hela, det var att de inte bara hittade en massa lösningar hur vi skulle kunna få havet rent igen, utan de tänkte även steget vidare, vad vi skulle göra så att det inte skulle bli smutsigt.

Programledare Erik Klarén [00:18:36] Men det låter ju som att om man bara hittar ett tema och går in lite i det så hittar man de här olika dimensionerna i varje tema.

Silvia Wiklund [00:18:48] Absolut, absolut. Jag har ett till exempel som handlar om hur vi jobbade med den ekonomiska aspekten i hållbar utveckling när vi jobbade kring Earth hour och då hade vi energitjuvar som barnen letade. Och energitjuvar är små monster, de sitter på en pappersbit och då fick barnen gå runt på förskolan och letar då ställen där det försvinner energi om man inte stänger. De gjorde samma sak hemma också, de dokumenterade i bild. Och sedan i en samling återigen projicerade vi upp det här på storskärm och så fick de berätta för varandra sina tankar, alltså vi har gjort det här i flera år och i början var det väldigt lite, eller lite men då var det mest att de skulle släcka lamporna och sen hade utvecklats genom åren. Det har kommit till mer och mer och nu är det väldigt mycket de har blivit medvetna om att de faktiskt kan göra. Och så fick vi ju prata om alltså fundera hur skulle vi kunna komma ihåg allt detta? Och då hade ett barn en idé. Jag vet, vi ska ha energivaktmästare.

Programledare Erik Klarén [00:20:09] Vad är energivaktmästare?

Silvia Wiklund [00:20:11] Ja, det blev så att vi fick ju ha ett råd och där barnen bestämde vad ska en energivaktmästare göra? Och då bestämde barnen att innan samlingen, då skulle två barn kolla att tuschpennor och limstift hade kork och att fönster, dörrar och vattenkranar var stängda och lamporna släckta. Och sen också att inga kläder låg på golvet, för det är det sista som har kommit till nu i år. Att det blir de blir ju faktiskt smutsiga när de ligger på golvet och då måste de tvättas eller de gått sönder. Då måste det köpas nytt och då förbrukar vi ju mer energi igen och till och med släpper ut en massa avgaser från fabrikerna. Och det vill vi inte. Så vi satte upp en skylt i hallen med dagens energivaktmästare och sedan utförde barnen sina uppdrag och kom

tillbaks i samlingen och berättade för oss vad vi hade kommit ihåg eller vad vi hade glömt. Så det var en mycket uppskattad uppgift och väldigt utvecklande också för på slutet, då glömde vi nästan ingenting.

Programledare Erik Klarén [00:21:28] Jag kan se även på dig att med engagemang visar när du berättar detta att det är någonting som måste ha påverkat er personalen också?

Silvia Wiklund [00:21:35] Ja, absolut.

Programledare Erik Klarén [00:21:38] Och Karin, ni jobbar ju med kompostering också med de mindre barnen? Kan du berätta lite om det?

Karin Gjerstad [00:21:43] Ja, inom temaområdet konsumtion så har vi arbetat med kompostering då. Och vi tar tillvara mat som blir över, som kommer till nytta. Och inom den ekologiska aspekten så undersöker vi hur maskar bor och vad de äter och vi leker in lärandet med konkret egentillverkat material och vi har till exempel haft en låda i form av en maskkompost där barnen haft möjlighet att leka med egentillverkat material och vi använder oss av olika sätt att lära för att göra undervisningen tillgänglig och tydlig. Och inom den ekonomiska aspekten så fyller ju barnen maskkomposten på förskolegården med matrester som blir till jord och som vi sedan kan ta vara på och odla i. Och det innebär ju att inte vi behöver köpa jord. Och inom den sociala aspekten så värnar vi om maskarna. Då de tar del av matrester som vi levererar varje dag. Och i undervisningen så pratar vi med barnen om hur vi kan visa hänsyn till allt levande i naturen. Vi tar hand om jorden och sparar på resurser. Arbetet kopplas hela tiden till de globala målen inom Agenda 2030 och det här är då mål 15 ekosystem och biologisk mångfald och de tre dimensionerna hänger ju hela tiden ihop med varandra.

Programledare Erik Klarén [00:23:04] Hur gör ni för att hålla arbetet med hållbar utveckling levande i det dagliga arbetet? Karin

Karin Gjerstad [00:23:10] Ja, vi tänker ju hållbar utveckling i det mesta vi gör och mycket av det arbete vi har gjort tidigare är lever kvar och finns med i det dagliga arbetet som en naturlig del, till exempel kompostering, källsortering och odling. Och sen har vi en tagelåda på förskolan. Det är en låda där barn, föräldrar och pedagoger kan lägga saker som vem som helst får ta. Och det här är ju ur den ekonomiska aspekten då. Och sedan utmanar vi oss gärna och letar efter nya utmaningar, till exempel att utveckla förskolegården tillsammans med barnen. Pedagoger är alltid öppna för nya idéer och att förnya och söka ny kunskap och förändra. Och vi anpassar oss hela tiden efter nya behov.

Programledare Erik Klarén [00:23:59] Hur märks det på barnen att ni arbetar med hållbar utveckling? Sylvia

Sylvia Wiklund [00:24:03] Ja, barnen har verkligen tagit till sig kunskap, vilket märks på deras förhållningssätt. De påminner varandra om att till exempel vara snälla mot varandra. De är hjälpsamma. I hallen ger de varandra kläder från hyllan eller hjälper varandra med på och avklädning. De ser när någon behöver någonting, de trösta varandra, ger en nalle eller en napp när någon är ledsen. Och så sätter de ju såklart kork på pennor och släcker lampor och källsorterar osv som vi har pratat om tidigare och de uppmuntrar och påminner varandra hela

tiden. Och hemma, då talar de faktiskt om för sina föräldrar vad de ska göra för att hjälpa till så att jorden mår bra.

Programledare Erik Klarén [00:24:53] Och vilken utveckling kan ni se i personalgruppen i arbetet med hållbar utveckling?

Karin Gjerstad [00:24:59] Det märks på våra val i vardagen, till exempel att det är fler som cyklar och sedan diskussioner i arbetslaget har ju ökat medvetenheten kring hållbar utveckling hos de enskilda pedagogerna. Och arbetet startade med några få engagerade pedagoger och fler och fler har anslutit sig under tiden.

Programledare Erik Klarén [00:25:20] Vad fint att höra. Hur gör ni vårdnadshavarna delaktiga i ert arbete med hållbar utveckling?

Sylvia Wiklund [00:25:28] De får ju kontinuerlig information via Veckobrev eller via förskolans digitala verktyg och då handlar det om dokumentation av det dagliga arbetet som pågår på förskolan. Sedan i samband med Earth hour skräpplockardagar och sommarfest, då har vi tipspromenader med frågor kring hållbarhet för föräldrar och barn. Så har vi, som Karin nämnde tidigare, en tagelåda. Och så får barnen med hemuppgifter eller material som de kan jobba vidare med hemma. I slutet av vårterminen brukar vi ha en vernissage där barnen visar sitt arbete både för föräldrar och för politiker från kommunen och forskare från Högskolan Dalarna. Och så bidrar vårdnadshavare med material till förskolan.

Programledare Erik Klarén [00:26:30] Det låter jättebra, men kan de ta med sig vad som helst då? Jag tänker på det målet om giftfri förskola?

Sylvia Wiklund [00:26:38] Ja, precis. Och det är ju oftast materialet som vi har efterfrågat, så som pappersrullar eller aska och tyg av garn samt material att utveckla levmiljöerna med. Det kan vara sjukvårdsmaterial, bräddor och trasmatta, vattenbaserade färger etcetera. Men ibland kommer det kanske någonting som inte är så lämpligt och då får vi prata med barnen eller med föräldrarna om det.

Programledare Erik Klarén [00:27:06] Just det. Men det är klart, om ni ber om specifika saker så minskar ju den risken.

Sylvia Wiklund [00:27:12] Ja, precis. Sen är de väldigt duktiga också på att läsa av vad vi kan behöva i förskolan, så ibland kommer det upp färgade pappersremsor som de har över från jobbet från något arbete. Det funkar i alla fall väldigt bra.

Programledare Erik Klarén [00:27:31] Nu har vi tagit upp en massa positiva aspekter av det här ämnet, men det är också så att det är lätt att förmedla en rätt hopplös bild av hur jordens resurser har exploaterats. Hur gör ni för att barnen inte ska drabbas av klimatångest? Hur förmedla ni hopp och framtidstro? Karin.

Karin Gjerstad [00:27:50] Ja, vi pratar om hur situationen är just nu och funderar vad vi kan göra för att det ska bli bättre. Vi tittar direkt på vad vi kan göra och vi ser alltid till att fokusera på att barnen ska känna sig trygga och anpassar undervisningen till barnens nivå. Och sen är ju viktigt att bemöta barnen i deras genuina frågor och nyfikenhet. Till exempel varför jorden är sjuk och

vad vi kan göra för att det ska bli bättre. Till exempel hur kan vi spara på energi? Som vi har pratat om. Och sen är det också viktigt att inte skuldbelägga, för ibland måste man ju ta bilen. Och sen diskussionen med barnen om hur vi kan ta hänsyn till vår planet sker ju på ett hoppfullt sätt och undervisningen ska ge en trygg bild av hållbarhetsfrågor.

Programledare Erik Klarén [00:28:39] För Farhana, medier beskriver läget som rätt så hopplöst ofta får man ju säga, jag tänker att barnen måste ju se även det där. Hur ska man hantera det?

Farhana Borg [00:28:51] Ja, det är en utmaning för oss alla förskollärare och också forskare. Vi som jobbar kring hållbar utveckling i förskolan. Och när man arbetar med barn är det viktigt att komma ihåg att hållbar utveckling ibland kan innefatta komplexa och svåra frågor som kan skapa oro och ångest hos barn och ungdomar, och därför måste man alltid anpassa undervisningen efter barnens ålder och deras intresse.

Programledare Erik Klarén [00:29:28] Det har vi sett exempel på att det går att möta barnen där de är, och dessutom använda deras inneboende positivitet till någonting bra. Hörni, till sist skulle jag vilja fråga er om ni har något medskick till alla som sitter och lyssnar på det här just nu, och som kanske blivit lite inspirerade till att faktiskt jobba med de här frågorna. Vad har ni för medskick?

Sylvia Wiklund [00:29:52] Ja, jag tänker att många tror att det är mycket extra arbete att jobba med hållbar utveckling. Men det är det ju inte. Det är så mycket av det som ingår i arbetet med hållbar utveckling. Det gör vi ju redan på förskolan och framför allt har vi gjort det i jättemånga år, även innan det var tal om hållbar utveckling.

Farhana Borg [00:30:16] Jag har sett förskollärare redan jobba mycket med hållbara utvecklingsfrågor och de redan gör ett jättebra jobb. Jag tänker först att bara reflektera över vad de gör med hållbara utvecklingsfrågor och utgå ifrån den som de redan har i praktiken. Så det är inte ett extra arbete.

Programledare Erik Klarén [00:30:45] Och slutligen Karin.

Karin Gjerstad [00:30:47] Ja, det är väldigt roligt att jobba med hållbar utveckling och lätt att inspireras. Och framför allt så är det ju roligt att se barnens engagemang och glädje i undervisningen.

Programledare Erik Klarén [00:30:59] Det är roligt, vilken bra avslutning på det här samtalet. Tack så jättemycket för att ni var med. Silvia Wiklund, Karin Gällstad och Hanna Borg. Tack för att du har lyssnat. Mer information hittar du på Skolverket.se